

TODDLARNA

– TILLVÄGAGÅNGSSÄTT IN I LEK PÅ FÖRSKOLAN

Kandidat
Examensarbetet i lärarprogrammet

Towe Andersson
Emelie Hermansson

VT 2014

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK, HÖGSKOLAN I BORÅS

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Arbetets art: Lärarprogrammet, inriktning mot förskola/förskoleklass, 210 högskolepoäng. Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet II”, 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap.

Utgivningsår: 2014

Svensk titel: Toddllarna – tillvägagångssätt in i lek på förskolan

Engelsk titel: Toddler – ways of joining play in preschool

Nyckelord: Toddllare, tillvägagångssätt, lek, förskola, samspel

Författare: Towe Andersson och Emelie Hermansson

Handledare: Mary Larner

Examinator: Anna-Carin Jonsson

Sammanfattning

Bakgrund

Detta examensarbete undersöker några toddlars tillvägagångssätt in i lek. Litteraturen beskriver hur leken skapar möjligheter för barnen att lära sig förstå sin omvärld. Leken är en arena för att bygga relationer hos barnen. Genom leken utvecklar barnen samspel, respekt och empati, den utvecklar även barnens sinnen och fantasi. Tillträdet till leken varierar beroende på vilket tillvägagångssätt toddlare använder sig av. Barnens tillvägagångssätt formar samspelen mellan barn är av stor betydelse för att utveckla leken.

Syfte

Syftet var att undersöka några toddlars tillvägagångssätt in i en pågående lek.

Metod

I undersökningen har vi använt oss av kvalitativ metod där vi observerat 15 barn i åldern ett till tre år. Med papper och penna har vi fört anteckningar på de barn som gått under begreppet toddlare. Löpande protokoll har förts och sammanställts med varandra för att få ett resultat. Vi har utfört observationerna på två förskolor i Västra Götaland.

Resultat

Vi har sett många olika tillvägagångssätt in i en pågående lek bland de toddlare vi observerat. Vi har valt att döpa de olika tillvägagångssätten efter hur de agerade för att ta sig in i leken. Tillvägagångssätten vi kommer beskriva i denna undersökning är delaktighet/inkludering i lek, kroppskontroll i lek, att hjälpa till i lek och makt i lek. I resultatet kunde vi se hur barns olika tillvägagångssätt var betydande för hur leken fortlöpte.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Syfte	5
3. Bakgrund	6
3.1. Lärarrollens betydelse för leken	6
3.2. Lekens betydelse för språket	7
3.3. Samspel och sociala aspekter i leken	7
3.3.1 Lekens betydelse för de yngsta barnens utveckling	7
3.3.2. Lek och samspel mellan barn och vuxna	8
3.3.3. Lek och samspel mellan barn	8
3.3.4. Lekregler och leksignaler	10
4. Teoretisk utgångspunkt	12
5. Metod	13
5.1. Kvalitativ metod.....	13
5.2. Observation	13
5.3. Urval.....	14
5.4. Genomförande.....	14
5.5. Etik	14
5.6. Studiens tillförlitlighet.....	15
5.7. Studiens validitet	15
5.8. Bearbetning och analys	16
6. Resultat.....	17
6.1. Delaktighet/inkludering i lek.....	17
6.2. Kroppskontroll i lek	18
6.3. Att hjälpa till i lek.....	19
6.4. Makt i lek	20
7. Diskussion	22
7.1. Resultatdiskussion.....	22
7.1.1. Delaktighet/inkludering i lek.....	22
7.1.2. Kroppskontroll i lek	22
7.1.3. Att hjälpa till i lek.....	23
7.1.4. Makt i lek	23
7.1.5. Teori kopplad till resultat	24
7.2. Metoddiskussion.....	24
7.3. Didaktiska konsekvenser.....	25
7.4. Förslag till fortsatt forskning.....	25

8. Tack.....	26
9. Referenslista	27
10. Bilagor	29
Bilaga 1 – Missivbrev till vårdnadshavare	29
Bilaga 2 – Missivbrev till pedagoger	30

1. Inledning

Av egna erfarenheter vet vi att en stor del av vårdnadshavarna på förskolorna kommer och hämtar barnen och frågar om de bara har lekt idag. Det många inte förstår är att leken är så mycket mer än bara lek. Leken skapar lärande hos barnen där de får chansen att utveckla viktiga egenskaper så som till exempel empati, turtagning och samspel. Leken betyder oerhört mycket i barns lärande, stora som små. Redan när barnet är spädbarn tar den till sig lek genom olika handlingar. Vi anser att det är viktigt att vuxna människor engagerar sig redan vid födseln hos barnet och tillämpar leken så fort det är möjligt, så som att t.ex. leka ”titt-ut”. Glädje och gemenskap finns i leken men den kan även skapa sorger och bekymmer. I lek får barnen uppleva att de blir accepterade och omtyckta, vilket är viktigt för deras utveckling men även för att de ska få en god självbild.

Toddlare betyder ”den som tultar” och beskriver barn i ett till tre års ålder. Med hjälp av en toddlers kroppsspråk kan vi se hur barnets lekfulla samvaro ter sig. Toddler skapar relationer genom att utföra olika moment som till exempel, dunka, skratta, ramla och springa.

I Läraförbundet (2006, s. 81, 87) står det att barns sociala vänkrets börjar med lek. Här utvecklas omsorg till varandra, förmåga att samarbeta, känna närhet, förtroendet och intimitet samt tillit till varandra. Vänskap hos barn innebär en trygghet för dem då de vet att de finns för varandra. Vi vuxna har ingen möjlighet att styra barnen till vem de ska bli bästa vän med. Tillträdet in i leken sker individuellt beroende på barn. Hur barn tillämpar tillvägagångssätten in i leken är av stor betydelse eftersom det är avgörande för hur leken fortlöper. Hur de barn som redan är inne i leken bemöter barnen som vill vara delaktiga i leken har även det betydelse för lekens fortsättning. Samspelet mellan barnen har stor påverkan på lekens handling. Finns samspel i leken mellan barnen är det en bra lek men finns inget samspel blir det ofta fel bland barnen och det slutar vanligtvis i att barnen blir osams. Att få vara med och leka innebär en känsla av delaktighet och gemenskap hos barnet som vill vara med. Att kunna leka själv utvecklar även det barns lärande. Det är inte alltid barn vill leka tillsammans med någon annan. Ensamlek skapar utrymme för att ta till sig kunskap och färdigheter på sitt egna sätt. Ibland är det skönt att få vara i fred för att reflektera och hitta egna lösningar på eventuella problem.

När vi varit ute i verksamheten har vi sett olika tillvägagångssätt som barn använder sig av för att få tillträde till leken. I denna undersökning vill vi genom observation ta reda på hur toddler går tillväga när de ska ta sig in i en leksituation. Barn är egna individer med olika behov, vilket även resulterar i olika sätt att tillämpa leken på tillsammans med andra barn.

Med denna undersökning ville och hoppades vi på att få en inblick i olika tillvägagångssätt toddlerna använder sig av för att ta sig in i leken.

2. Syfte

I vår studie var syftet att undersöka några toddlers tillvägagångssätt in i lek. Vi valde detta syfte då vi tycker att lekens samspel har stor påverkan på hur barn förhåller sig till olika leksituationer.

3. Bakgrund

I bakgrunden kommer vi att presentera tidigare och aktuell forskning om hur bland annat samspel och tillträde in i leken bland småbarn sker.

3.1. Lärarrollens betydelse för leken

Pramling Samulesson och Asplund Carlsson (2003, s. 57, 133) framhäver att lärarrollen spelar stor roll in på barnens utveckling och lärande eftersom pedagoger måste ha ett tillåtande och intresserat förhållningssätt att vilja lära sig varje barns sätt att se på saker. Att även låta barnen få möjlighet till att reflektera och analysera fram fria svar som inte är förutbestämda är viktigt. Barnen ska även ställas inför uppgiften att återberätta sina egna tankar till andra barns tankar och tyckande. För att på bästa sätt få ett lärande synligt för barn är det viktigt att pedagogen låter dem få reflektera över och diskutera den aktiviteten som de gör.

Haugen (2006, s. 63) belyser hur viktigt det är att pedagogerna ser barnens kompetens, potential och behov för att barnen själva ska uppleva glädjen och känna att de är kompetenta. Vickerius och Sandberg (2006, s. 208) framhäver att barn kan och vill, därför ses de som en kompetent individ. De menar vidare att förskolans verksamhet ska ha ett innehåll som utgår från barnens intresse och behov. I verksamheten finns läroplan och styrdokument som ska följas och i dessa ses leken som en viktig betydelse för utveckling och lärande hos barnen. Inom leken är det viktigt att pedagogerna är insatta i innebörden av leken samt att de skapar utrymme för den. Pedagogernas delaktighet skapar en inlevelse och upplevelse hos barnen vilket gör att de känner sig trygga.

Margareta Öhman är barnpsykolog och har arbetat med ett utvecklingsarbete tillsammans med pedagoger på olika förskolor där samspel med barnen i centrum och empatiutveckling varit fokus. Öhman (2003, ss. 106, 112-113) framhäver att några viktiga funktioner hos en pedagog är att tillge optimala lekvillkor. Dessa villkor är bland annat att lära ut lekkoder till de barn som ännu inte behärskar dem. Det är bra om pedagogen ser barnens samspel, lekens innehåll samt ger viktig information till barnet för att barnet ska bygga vidare på deras kunskap. Att ge ramar för samspelet i lek genom att ge tid och skapa utrymme hos barnen är även det en viktig uppgift hos pedagogen. Det är även bra om pedagogen visar barnens lek respekt genom att inte störa deras koncentration eller avbryta leken i onödan. För att stärka barnens självkänsla och empatiska förmåga är det bra om pedagogen finns där som en hjälpande hand om inte det verbala språket hos barnen finns. Leken är en viktig del i verksamheten vilket betyder att det är bra om pedagogerna tar tillvara på den. Marie - Louise Folkman och Eva Svedin har gjort ett utvecklingsarbete på förskolor med olika arbetslag. Studien belyser hur leken kan påverkas för de barn som leker i ensamhet till att leken blir en social lek med andra barn. Folkman och Svedin (2003, s. 120) menar att vuxna inte kan tvinga barnen att leka. Meningen med lek måste barnen själva få upptäcka. Däremot skapar och ger vuxna barnen förutsättningarna för att kunna leka.

Enligt Öhman (2003, s. 183) bör en pedagog lyssna till det som barnet vill berätta, ha en förståelse varför barnet betar sig på ett visst sätt samt stimulera den kommunikativa utvecklingen hos barnet. Detta har en betydelse för varje barns självkänsla och känsla att bli bekräftad. Folkman och Svedin (2003, ss. 31-32, 35-36) belyser vikten av att pedagoger visar barnet vad tillit kan vara. Det finns barn som drar sig undan från sina vänner och därför är det bra att börja med att lära barnet vad tillit är för att kunna skapa en lust till relationsskapande

bland sina vänner. Det är även av stor betydelse att barn känner en tilltro till pedagogerna för att våga ta sig in i lek.

3.2. Lekens betydelse för språket

Genom att visa sitt kroppsspråk förstår toddlarna varandras handlingar i den gemensamma leken menar Lökken (2008, s. 20). Vidare menar Lökken att toddlarhälsningar rymmer hela barnens repertoar för att skapa relationer såsom meningsfulla kroppsliga handlingar, humor och lek samt att barnen med sina hälsningar utstrålar en vilja till kontakt och en glädje över att se varandra. Med kroppen kan en toddlare förstå andra individer samtidigt som den genom kroppen kan känna saker.

Knutsdotter Olofsson (2009, s. 84) framhäver rollekens betydelse för barnens språkutveckling. Vidare beskriver författaren att en rollek inte har några bestämda regler om vad som ska hända utan barnen övar sitt språk genom att de måste ta instruktioner från andra kamrater samt ge ut direktiv för att leken ska pågå.

Öhman (2003, s. 176, 182) menar att barn utvecklar det verbala språket parallellt med leken. Ett rikt ordförråd är nyckeln till gemenskap och delade upplevelser. Barnen kan kommunicera med andra genom att sätta ord på tankar, upplevelser och känslor. Genom gester, mimik och kroppshållning kommunicerar även det icke verbala språkbarnet.

3.3. Samspel och sociala aspekter i leken

3.3.1 Lekens betydelse för de yngsta barnens utveckling

I detta avsnitt beskriver vi hur stor betydelse leken har för det lilla spädbarnet och hur den utvecklas hos barnet.

Öhman (2003, s. 89) menar att spädbarnet har ett aktivt förhållande till sin omgivning där den vill ha kontakt och vara i en relation för att söka efter samspel genom lek. Alla barn föds med ett "lekfrö" som ännu inte har utvecklats. Det är vuxna som har en betydande roll för hur detta "lekfrö" ska växa eftersom vuxna ska skapa bra förutsättningar för att låta barnet få utvecklas på bästa sätt. "Lekfröt" utvecklas när barnet känner trygghet och tillit till vårdnadshavaren. Genom leken utvecklar barnet den kommunikativa kompetensen och ett tidigt samspel. Det är sedan genom samspelet som all utveckling sker.

Folkman och Svedin (2003, s. 43, 49, 51) framhäver hur gemenskapen startar ett lekfullt samspel för att sedan bygga vidare på låtsaslekarna titt-ut, här-är-jag och nu-kommer-jag-och-tar-dig. Efter ett tag förstår barnet att det är på låtsas och på så sätt uppstår en medvetenhet hos barnet som förstår att lek är något annat. En förutsättning för att förstå vad lek betyder är att förstå hur det är att göra något på låtsas. Finns denna förutsättning går det att stiga in i en låtsasvärld som när som helst går att ta sig ur. Ett barn som förstår dessa regler har upptäckt lekens mening och magi.

Ingrid Engdahl är en forskare som gjort en studie om hur små barn integrerar med varandra under sitt andra levnadsår i en svensk förskola. Studien är gjord på en småbarnsavdelning med 15 barn i åldrarna ett till tre år. Resultatet av studien var att mycket små barns icke-verbala kommunikation skapade initiativ till leken, men även hur yngre toddlare bygger vänskap. Engdahl (2011, s. 23) förklarar begreppet toddlare som barn i ett till tre års ålder. Toddolarna har ett speciellt sätt att uttrycka sig på, det är genom kroppsspråket som de kommunicerar med oss. Toddolarna har en "tultande" stil när det tar sig fram på olika sätt. Gunvor Lökken

(2008, s.7) har gjort en fältstudie på en förskola där hon studerar barns sociala relationer. I den beskrivs att toddlarstilen omfattar både känslor, omsorg, värden och upplevelser av gemenskap och att ”tidigt tröstande” är ett viktigt kännetecken i små barns vänskap.

3.3.2. Lek och samspel mellan barn och vuxna

I detta avsnitt kommer vi belysa vikten av att vuxna är delaktiga i leken för att barnen ska utvecklas.

Lökken (2008, ss. 16-17, 33-34) menar att en av de första gester som en toddlare kommunicerar med är att peka. Vill barnet visa sin förälder till exempel en fågel visar de det genom att peka på föremålet och sedan ta kontakt med föräldern. Från början har inte toddlare det verbala språket, det talar genom sitt kroppsspråk och har nyanserade läten. Dessa läten kan vara skratt, skrik eller gråt. Genom dessa vokaliseringar visar barnen vad de vill vilket gör att barnen och vi vuxna förstår varandra.

Folkman och Svedin (2003, s. 101) menar att det tidiga samspelet mellan det lilla barnet och vuxna föds i leken. Leken är en naturlig del när vuxna kommunicerar med barnet och tar fart redan när föräldern pratar eller busar med det lilla barnet, barnet ger då respons tillbaka genom att härma och jollra samt ge ögonkontakt.

Leken utvecklas inom den trygga ramen för gemenskap och ömsesidigt samspel. Vårdnadshavarna är barnets första lekförmedlare. Vårdnadshavarna och barnet skapar bekräftelse och upprepningar i relationen med varandra. Det är under denna första tid som barnets utveckling inom samspel och identitetsupplevelse har sin början. Haugen (2006, s. 49) beskriver att en trygg miljö som den vuxne skapar för barnen är en förutsättning för att små barn får möjlighet att leka och utforska ensam men även tillsammans med andra.

3.3.3. Lek och samspel mellan barn

I detta avsnitt kommer vi belysa vikten av att barn lär tillsammans med varandra i leken.

Howes (1989, s. 79) framhäver att småbarns samtal med andra barn där de kan tillämpa samma handlingar så som att le mot varandra eller ge varandra önskade föremål innebär ett samspel som barn i tre års ålder ska klara av. Barnen ska tillsammans med andra kunna integrera handlingarna för att skapa gemensamma mål. Johansson (2009, s. 185) menar att det krävs ömsesidighet hos barnen, det vill säga hur barnen agerar verbalt eller kroppsligt med gester, tonfall och ord i förhållande till varandra. Alla barn har utvecklat fantasi och kreativitet på olika nivåer. Sommer (2005, s. 133) beskriver barn som har utvecklat sin fantasi och kreativitet kan skapa fler och skiftande idéer kring lek. Dessa barn får en mer ledande roll än de barn som bara ”hänger med” andras initiativtagande i leken. Att komma med olika lekidéer är en vanlig handling i barngrupper.

Elin Michélsen studerar små barns kamratsamspel i förskolor. Hon menar att ett samspel uppstår när barn på ett aktivt sätt skapar en handling som andra barn blir intresserade av och vill delta i som till exempel ett barn som leker med en bil och använder olika ljud, detta hör andra barn och de blir nyfikna på vad barnet gör. Detta är en start på en ny lek som sedan byggs vidare tillsammans med andra (Michélsen, 2005, ss. 72-73, 77, 80). Michélsen menar vidare att barn behöver få fortsätta imitera varandra för att ta sig in i en lek och samspela. När barnen har ett bra samspel gentemot varandra är stämningen hos dem intressant, välkomnande och glädjefylld. När ett barn misslyckas med tillträdet in i leken beror det på att samspelet innehåller negativa attityder som skapar konflikter för ett eller flera barn.

Vickerius och Sandberg (2006, s.208) framhäver att barn går in i leken och testar olika roller. I leken utvecklas olika relationsband mellan barnen som är med i den pågående leken. De utvecklar och byter tankar språk och känslor tillsammans i leken. Även tillåtelse att testa sina funderingar och föreställningar ensam eller integrerat med varandra är en viktig del i leken. Genom att kommunicera i leken får barnen nya kunskaper som utvecklas tillsammans med andra barn.

Sonja Sheridan, Ingrid Pramling Samuelsson och Eva Johansson har arbetat med ett projekt som handlar om förskolan som arena för barns lärande. Fokus på studien var barnens välbefinnande och möjligheter till lärande inom olika innehållsområden i olika förskolor. Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson (2010, s. 101) menar att olika mönster såsom ömsesidighet, konflikter, intresse och makt är olika tillvägagångssätt för att utveckla samspel hos barn i en samvaro med flera. Känslor i spelet är viktiga delar för att barn ska vara aktiva att tolka och omtolka sina möten med andra barn. I spelet förhandlar barn med varandra och positioner skapar olika handlingsutrymmen. Kreativitet, fantasi och lekfullhet är olika dimensioner att ta hänsyn till i barns samspel.

Folkman och Svedin (2003, s. 62) framhäver att om barn ska kunna umgås med andra barn behöver de förstå hur andra barn tänker och känner. I leken övas förmågan att ta hänsyn till andras uppfattningar och vilja, men även att kunna hantera motgångar. Leken utvecklar barnen så att de får en förståelse för hur de ska bete sig tillsammans med andra människor, dela glädje och visa en sympatisk och en empatisk förmåga. Knutsdotter Olofsson (2009, s. 83,85) belyser att konflikter uppkommer ständigt inom leken och dessa måste kunna redas ut innan leken kan fortgå. En förutsättning för att leken ska fortgå är att låta barnen hitta lösningar i leken, samarbeta mellan varandra samt hitta en skicklighet eller lösning som passar in i den pågående leken. En viktig förutsättning för att undvika konflikter är att kommunicera. Kommunikation får barnen tillgång till på olika nivåer genom leken och utvecklar deras förmåga att se subtila signaler samt bemästra.

En annan studie som Ingrid Engdahl har arbetat med var att ta reda på hur barn som är 17-24 månader tar till sig lek och integrerar med sina kamrater i förskolan. Resultatet av studien var återkommande att barn tar andra barns perspektiv in i leken bland de yngre barnen. Engdahl (2011, s. 1422, 1424) framhäver att leken skapar möjlighet för barn att lära sig förstå sin omvärld. Leken är dessutom en arena för att bygga relationer hos barnen och den kan även förbättra lärandet om sig själv och andra. Småbarns sätt att lära känna sin omvärld är främst att ge uttrycka omvärlden genom sina handlingar. De intar roller som åskådare, deltagare och aktörer.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003, s. 42) belyser leken som en upptäckande värld. Barn använder olika material, språket samt kroppen för att skapa och åskådliggöra sina egna erfarenheter och med detta gör de sin värld meningsfull. Genom att använda sig av olika material får barnen öva självkontroll, turtagning, grupparbete, samverkan och samspel tillsammans med sina kamrater i leken. Barnen utvecklar en känsla att framhäva egen makt och möjlighet genom emotionell utveckling. Denna utveckling påverkas av leken genom att våga göra saker själva och upprepa aktiviteter tills de känner att de behärskar något.

Öhman (2003, s. 95) redogör för att barn vid ungefär ett års ålder kan se ett samspel mellan flera barn. Det kan till exempel vara genom att jaga, bli jagade och imitera varandra. Vi kan

till synes se barn som sitter och leker ensamma intill varandra men med en glädje som smittar av sig på vad den andra gör. De börjar härma och lägger till nya tillvägagångssätt. Barn tar till sig kunskap genom imitation. I leken använder sig barnen av imitation genom att undersöka sina kompisar och därefter härma vad det andra barnet gjorde. På så sätt integreras de med varandra. Genom att vara en social individ ökar de sina sociala färdigheter (Engdahl, 2011, s. 19, 28).

Folkman och Svedin (2003, s. 61) framhäver att lek mellan vuxna och barn kontra lek mellan barn och barn skiljer sig åt. I lek med barn ställs andra krav mot när barn leker med vuxna. Här behöver barn samsas, komma överens och veta vad som är låtsas och inte, det vill säga förstå de sociala lekreglerna. I lek med vuxna är ofta de vuxna följsamma och lägger saker till rätta. Knutsdotter Olofsson (2009, s. 86) menar att det är en konst att leka, men det är en större konst att leka ihop med andra. Ibland kan leken ge barn möjlighet att utforska sitt styrande och sina maktdominanta egenskaper. Barns begär att bestämma aktiviteten samt andras roller skapar en maktstatus hos dem. Detta kan göra att de andra barnen blir försiktiga och inte vågar ta för sig i leken på det sätt de vill.

Eva Johansson har skrivit en avhandling om små barns etik, om hur värden och normer ser ut bland de yngsta barnen på förskolan. Syftet med studien var att få kunskap om hur småbarn förhåller sig till varandra när det handlar om etik. 19 barn i åldern 1,2 år- 3,6 år var delaktiga i studien. En viktig uppgift som förskolan har är att främja barnens lärande i att dela med sig, det vill säga turtagning, kunna samarbeta men även ta hänsyn till andra. Ett återkommande inslag i barnens etik är makten. Bland små barn utvecklas maktstrukturer vilket är en betydelsefull kunskap. Barn anpassar sig eller accepterar andra barns inflytande för att samspelet med dem inte ska brytas. För att barn ska få vara med andra barn som har makt eller som de skattar högt kan barnen ge upp rätten till saker eller överenskommelser med andra (Johansson, 2001, ss. 186-187).

3.3.4. Lekregler och leksignaler

En viktig förutsättning för att barn ska kunna leka är att förstå lekregler och leksignaler. I detta avsnitt kommer vi att belysa vikten av att ha dessa kunskaper för att förstå sig på leken.

Knutsdotter Olofsson (2003, s. 25, 35, 72) menar att det fodras några nödvändiga ”regler” såsom ömsesidighet, samförstånd och turtagande för att leka. Dessa lekregler har stor betydelse i leken även för små barn. Samförstånd innebär att alla barnen förstår att de leker och vad den går ut på. Ömsesidighet handlar om att barnen är på samma jämställda nivå. Med turtagande menas att barnen lär sig att det är viktigt att turas om och att ibland få vänta på sin tur.

En av de svåraste utmaningarna för barn är att ta plats i en lek, det kräver mod och finkänsla menar Folkman och Svedin (2003, ss. 63-64). De menar vidare att det gäller att varken vara försiktig eller påflugen utan något mittemellan. Att visa intresse och själv väcka andras intressen är även det egenskaper som behövs för att ta plats i leken. Det fodras att respektera och vara lyhörd mot andra för att kunna bli accepterad och ta plats i leken.

Lökken (2008, s. 21) beskriver att toddlarnas lekhandlingar utvecklar så småningom erfarenheter för dem. Barnen visar tillsammans känslor, förståelse och vad de har för avsikter i deras handlande. För en vuxen kan lekhandlingarna verka röriga och innehållslösa, men för toddlarna kan det vara betydelsefulla och roande. Knutsdotter Olofsson (2009, ss. 76-77) menar att leksignaler uppkommer i den sociala samvaron mellan barn som är i lek. Med dessa

signaler kan barnen se och visa att det som sker bara är på lek. För att kunna samspela med varandra i en lek måste barn lära sig förstå leksignaler men även att det går att signalera själv när det är lek och inte. Innanför lekens ramar följer lekens spelregler. En lek har en början och ett slut vilket det tydligt går att se när leken ramar in. Det går inte att avsluta en lek genom att bara ”gå ur” den utan den måste först avrundas så att alla som är med i leken är med på det. Utanför ramen pågår vardagens regler.

4. Teoretisk utgångspunkt

Vi har utgått ifrån två teorier i denna undersökning. Den första är den utvecklingspedagogiska teorin som Ingrid Pramling Samuelsson har utvecklat. Inspirationen kommer ifrån Piaget. Den utvecklingspedagogiska teorin har sitt ursprung från Ingridis avhandling om barns lärande och bygger även på att lära sig genom olika erfarenheter och upplevelser. I Pramling Samuelssons teori beskriver Jensen (2013, s. 93) att det är genom erfarenheterna och upplevelserna som barn reflekterar och tänker över sina handlingar. Lärandet ses som en form av instruktioner som har förts över från en generation till en annan. Med lärande menas att det handlar om en påverkan från samhällets traditioner av kunskap. Lekens ursprung är annorlunda än lärandets ursprung. Den betraktas som barnens naturliga förhållningssätt till sin omvärld. När barnen leker börjar leken ofta med ett förhandlande från barnen om vad de ska leka, vilket i sin tur övergår till att leken utvecklas på olika nivåer. Därefter slutar leken för tillfället eller helt och hållet. Lärandet behöver påbörjas med en medveten riktning, stor frihet och en avslutning som är tillfällig eller definitiv. Avslutningen skapar då ett tillfälle för reflektion. I leken sker samspel mellan barnen. Lärandet utvecklas tillsammans med varandra. Delaktighet, rättigheter och inflytande är tankar som leken utvecklar hos barnen. Genom att låta barnen ha inflytande i verksamheten och ta tillvara på deras intressen skapas motivation till fortsatt lärande. Leken är en betydande plats för barns lärande för att kunna kommunicera (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, s. 45-46, 197, 210-211). Utvecklingspedagogiken ska i slutändan bygga på att låta barnen få möjlighet till att resonera kring sitt lärande beskriver Jensen (2013 s. 94) om hennes teori.

Den andra teorin som vi utgått ifrån är den sociokulturella teorin som Vygotskij och Säljö belyser. Teorin har sin utgångspunkt i att barn lär av varandra. Med denna teori menas att barnen lär av varandra genom leken. Vygotskij och Säljö beskriver utveckling och lärande på samma sätt. De menar att barnen lär sig genom sociala aktiviteter såsom lek. Utveckling och lärande är enligt dessa två teoretiker sammanförda med varandra. De anser att med utveckling kommer lärande. Tänkandet och kommunikationen är i det sociokulturella perspektivet ett betonat släktskap. Genom att individen är delaktig i kommunikationen får individen nya möjligheter att tänka, resonera och handla på nya sätt (Säljö, 200, s. 37, 115). Säljö beskriver vidare hur barn genom kommunikation får en delaktighet i kunskaper och färdigheter och på så sätt skapar ett intresse för den kunskapen.

Vi kopplar vår undersökning till dessa två teorier eftersom det utgår från barns lärande, utveckling och handlingar i leken. Den sociala leken utgår ifrån att barnen uppmärksammar sina sociala och emotionella lekkamrater. Den sociala leken handlar även om att uppmärksamma handlingar som är aggressiva och impulsiva men även att kunna förhandla och visa turtagning. Social kompetens utvecklas genom en social lek. Med den sociala kompetensen förstår barnen hur de ska agera i olika situationer (Jensen, 2013, ss. 88-89).

5. Metod

Syftet med denna studie var att titta närmare på några toddlers tillvägagångssätt in i leken. I detta avsnitt beskrivs hur vi gick tillväga för den valda metoden och de redskap som använts i vår studie. Vi redogör även de urvalsgrupper som varit delaktiga samt hur studien har genomförts. Bearbetning och analyserandet av det insamlade materialet samt redovisning av de etiska principernas innebörd är även beskrivet i detta avsnitt. Avslutningsvis diskuteras validitetens och tillförlitlighetens betydelse för studien.

5.1. Kvalitativ metod

I denna undersökning används kvalitativ metod. Thurén (2007, s. 112) beskriver att kvalitativ metod används vid undersökning av studier som är fördjupande t.ex. vid observationer. Syftet med kvalitativ metod är att få en bredare och djupare kunskap om det område som är relevant för studien. För att få mer kunskap när vi bearbetar vår kvalitativa studie används textmaterial från till exempel observationsprotokoll (Patel & Davidsson, 2003, ss. 118-119). Repstad (2007, ss. 14-16, 22-34) belyser den kvalitativa metoden som en djup metod att använda sig av när vi vill få fram och förstå en handling, men inte lägga fokus på var eller hur handlingen förekommer. Fördelar med en kvalitativ metod är att vi med egna ögon kan se barnens handlingar. Nackdelar med kvalitativ metod är att om vi känner till barnen sedan tidigare kan vi ha fått förutfattade meningar om dem, vilket i sin tur kan ge felaktig tolkning i deras handlande när vi observerar.

5.2. Observation

Bjørndal (2005, s. 26) menar att den som observerar iakttar eller undersöker. Detta sker omedvetet hos alla människor hela tiden. Inom den pedagogiska verksamheten har observationens betydelse en annan innebörd som beskrivs som en uppmärksam iakttagelse då observatören är fokuserad på att hitta något som berör den pedagogiska verksamheten. Observationer för en pedagog är en professionell färdighet men även en förutsättning för att kunna utveckla sina arbetsuppgifter och barnens lärande. Även Röhle (2006, s. 129) belyser observationernas betydelse då det utvecklar en professionell medvetenhet hos pedagogerna eftersom pedagogerna då får se olika typer av handlingar som förekommer i leken hos barnen.

Patel och Davidsson (2003, ss. 87-88) beskriver att observationerna ger forskare möjlighet att se barnens verkliga handlingar i ett sammanhang som är naturligt för dem. På så sätt fångas händelserna naturligt i deras vardag. Detta belyser även Repstad (2007, ss. 22-34) om redskapet observation som menar att forskaren får det direkta tillvägagångssättet till det sociala samspelet som förekommer mellan barnen. Innan observationerna påbörjas är det viktigt att tänka neutralt och bortse från förutfattade meningar. Det är även viktigt att observatören sitter så att det inte påverkar barnens handlande. Att inte lägga sig i barnens handlande är även det en viktig del för att inte påverka observationerna.

Det går att observera genom att filma det som sker, skriva ner löpande protokoll med papper och penna eller skriva schematiska observationer där observatören drar streck för det som sker. Vi ville använda oss av löpande protokoll som vårt redskap då det anses vara en väl använd metod enligt Lökken och Söbstad (1995, s. 51). Vi ville se hur barn agerar när de tar sig in i lek därför valde vi att skriva ner observationerna i löpande protokoll. Det hade inte gått att använda sig av schematisk observation eftersom det inte var vårt syfte att ta reda på hur många som gör så eller så. Att filma var inget alternativ för oss då vi varken fick eller ville göra det.

Bjørndal (2005, ss. 37-38) menar att det första intrycket som framställs av individer är svårt att avläsa. Det är svårt att vilja gå emot sitt eget tyckande om individen eftersom bekräftelsen av första intrycket ska vara det uppenbara. Det sista intrycket i en observation kan avgöra bedömningen i undersökningen eftersom de är det sista observatören ser och kommer ihåg bäst. Förutfattade meningar är något som ska hållas tillbaka när en observation sker. Det är svårt att avläsa förutfattade meningar i observationer och därför kan bedömningarna av observationerna bli felaktiga.

5.3. Urval

Undersökningen fokuserar på några toddlare, barn som är ett till tre år i förskolan. Studien är genomförd på två olika förskolor i Västra Götaland. Dessa två förskolor skiljer sig åt på så sätt att den ena avdelningen har en grupp med enbart toddlare (1-3 år) och den andra är en 1-5 års avdelning.

Vi delade ut medgivandeblanketterna (se bilaga 1) enbart till de vårdnadshavarna som hade barn i ett till tre års ålder. Av totalt 18 toddlare fick vi möjlighet att observera 15 toddlare. Pedagogerna på avdelningarna har liksom vårdnadshavarna tagit del av informationen om vad vår studie handlade om. Pedagogerna har därför godkänt deras medverkan i observationerna om det skulle behövas.

5.4. Genomförande

Tillsammans har vi gått ut till förskolorna för att observera då vi anser att det är bra att göra gemensamma observationer och på så sätt se samma händelse med olika ”ögon”, vi upplever att händelsen blir tydligare än om vi hade varit ensamma vid våra observationer. Metoden skapar även ett mer tillförlitligt resultat.

Våra observationer är genomförda under en veckas tid under våren 2014 och vi observerade under den fria leken både inomhus och utomhus på för- och eftermiddagen. Fokuset på observationerna var att ta reda på hur tillträdet in i leken skedde hos toddlarna. Vi förflyttade oss runt på förskolan där vi såg att barnen hade en pågående lek. Vi började skriva observationerna direkt när vi kom in och avslutade när vi kände att vi fått fram syftet med studien. Vi observerade 16 olika händelser och sammanställde det olika händelserna. Löpande protokoll har skrivits som sedan sammanställts med varandra för att få ett resultat. Med papper och penna skrev vi ner vad som fanns i rummet, vilka som fanns med och vad som hände under tiden. Observationsperioderna pågick i cirka tre-tio minuter.

Under hela processens gång har vi tillsammans arbetat som ett arbetslag där vi tagit lika mycket ansvar till att arbetet utförts på bästa sätt. Vi har lyssnat på varandra, stöttat varandra i med och motgång samt respekterat varandras olika åsikter.

5.5. Etik

När en vetenskaplig studie genomförs måste Vetenskapsrådets riktlinjer (Hermerén, 2011) följas. Dessa principer är sekretess, tystnadsplikt, konfidentialitet, anonymitet, informationskravet och samtyckeskravet.

Hermerén (2011, ss. 66-67) redogör om dessa principer och beskriver dem såhär: *Sekretess* har två olika typer av handlingar, enskilda handlingar innebär att sekretessen bara finns tillgänglig mellan de parter som delar forskningen. Allmänna handlingar är offentliga

vilket betyder att vem som helst kan hitta forskningen om den söker efter den. *Tystnadsplikt och konfidentialitet* innebär att forskaren inte har någon rätt att dela ut information till obehöriga. Uppgifter som obehöriga inte får ta del av ska bevaras så att utomstående inte når uppgifterna. När en studie görs är forskaren skyldig att ha tystnadsplikt om eventuella omständigheter som förekommer där undersökning utförs vilket innebär att vi som forskare inte får berätta något i studien som inte är väsentligt för undersökningen. Detta har vi tagit hänsyn till när vi observerat barnen genom att i undersökningen inte nämna namn eller eventuella förhållanden som kan ha påverkat barnens handlande under observationerna. *Anonymitet* uppnås genom att en bestämd individs identitet inte antecknas. Under våra observationer har vi valt att använda oss av benämningen pojke, flicka och barn samt skrivit ungefärlig ålder för att hålla barnen anonyma och därmed hålla oss till anonymitetskravet.

Informationskravet betyder att den som ska göra en studie och t.ex. observera eller intervjua är skyldig att informera den som ska medverka i undersökningen om vad som kommer att ske. Vi informerade vårdnadshavarna samt pedagogerna i ett missivbrev om vad syftet med vår studie var och vad vi ville ta reda på.

Samtyckeskravet innebär att de som ska observeras eller intervjuas måste godkänna att forskaren får göra detta innan den kan börja med sin undersökning. Vi delade ut medgivandeblanketter till vårdnadshavarna, eftersom barnen är under 15 år, som de sedan fick fylla i och lämna sitt medgivande eller inte på (se bilaga 1). För att uppfylla samtyckeskravet informerade vi föräldrar att de behövde samtycka för att kunna delta, samt om de samtyckte hade de ändå möjlighet att under tiden som observationerna pågick kunde avbryta när de ville.

5.6. Studiens tillförlitlighet

Ett arbete är tillförlitligt om det anses vara sanningsenligt (Kihlström, 2007, s. 231). Det vill säga att det är byggt på verklighet. Om vi observerar vid flera tillfällen och ser liknande tillvägagångssätt hos toddlare ökar trovärdigheten och på så sätt får vi en hög tillförlitlighet (Byström, 2003, s. 53). Vi observerade alla observationer tillsammans för att göra studien mer tillförlitlig. Det är viktigt att ha hög tillförlitlighet och trovärdighet i stora undersökningar eftersom utomstående på så sätt kan granska våra slutsatser.

När vi utförde våra observationer gick vi in utan att ha förutfattade meningar om toddlarna för att öka studiens trovärdighet. Starrin och Renck (1996, ss. 57-58) belyser vikten att vara neutral i sitt sätt att agera samt kommunicera och inte agera med gester eller miner för att påverka resultatet om intervju sker. Detta gäller även för den som observerar då det handlar om att vara neutral under observationerna för att de som observeras inte påverkas eller blir störda av observatören. Genom att vara neutral i sitt förhållningssätt ökar chansen att undersökningen blir giltig och tillförlitlig. När vi observerade försökte vi vara neutrala och bortse från förutfattade meningar.

5.7. Studiens validitet

För att våra observationer ska få en hög validitet det vill säga giltighet är det viktigt att vi är medvetna om och förhåller oss till vårt syfte. Har vi en hög validitet ökar även reliabiliteten (Byström, 2003, s. 53). Undersökningen måste vara trovärdig och bygga på riktiga slutsatser för att den ska anses vara giltig, ha validitet. För att undersökningen ska bli så verklighetstrogen som möjligt ska den både innehålla tillförlitlighet och giltighet (Kvale, 1997, s. 214-215).

För att tillförlitligheten och giltigheten i en undersökning ska öka kan en utbildad person läsa undersökningen och därefter komma med förslag på vad som ska förbättras i undersökningen menar Kihlström (2007, s. 231). Vi använde oss av vår handledare för examensarbetet som fick läsa igenom och komma med förslag för att vår undersökning skulle ha reliabilitet. Med hjälp av forskning och litteratur som vi tagit del av i vår undersökning kan vi få en helhetsbild av det vi fått fram i våra observationer. Därefter kan vi se om våra tolkningar av händelserna stämmer överens med tidigare forskning och på så sätt ser vi om undersökningen har tillförlitlighet och giltighet. Forskaren kan inte enbart ha ett tyckande utan måste hänvisa till tidigare forskning för att undersökningen ska vara trovärdig. För att undersökningen ska vara giltig i en kvalitativ studie bör forskningsprocessens alla delar beskrivas.

5.8. Bearbetning och analys

Enligt Backman (1998, s. 29) ska tolkning av datainsamling ske som därefter ska relateras till syftet med studien. Denna metod har vi tillämpat då vi tyckte det var ett bra tillvägagångssätt för att få en övergripande översikt av det insamlade materialet efter observationerna. Vi anser att det är bra om arbetet är väl strukturerat för att underlätta analysens innehåll. Efter genomfört arbete sammanställde, strukturerade och tolkade vi våra observationer detta i enlighet med Backman (1998, s. 54). När materialet är insamlat ska det analyseras, det är då viktigt att ha med uttalanden och handlingar utefter det som vi vill ha svar på i undersökningen. Detta ska ske organiserat och inte slumpmässigt (Starrin & Svensson, 1994, s. 81).

När observationerna var färdigställda granskade vi dessa för att se resultatet av undersökningen. Därefter gick vi igenom och kategoriserade observationerna efter olika tillvägagångssättmönster som todlarna visade in i leksituationerna. Vi valde att döpa observationerna efter de tillvägagångssätt todlarna visade eftersom det var lättare att skilja de olika tillvägagångssätten åt.

6. Resultat

I detta kapitel kommer vi att redovisa resultatet av analysen utifrån de observationer vi tagit del av. Observationerna är gjorda under den ”fria leken” som todlarna har på förskolorna. Vi kommer att beskriva vilka tillvägagångssätt todlarna använder sig av för att ta sig in i leksituationerna. Vi har valt att döpa de olika tillvägagångssätten efter todlarnas handlingsmönster för att göra det lättare att identifiera dem med deras sätt att handla. De olika tillvägagångssätten är följande: delaktighet/ inkludering i lek, kroppskontroll i lek, att hjälpa till i lek och makt i lek.

6.1. Delaktighet/inkludering i lek

I flera observationer såg vi hur todlare gick runt för att ta sig in i lek. Genom deras handlingar kunde vi se på kroppsspråket hur de visade nyfikenhet och en vilja att ta sig in i leken. Detta såg vi genom deras sätt att med hjälp av ögonen fokusera på leken som pågick runt omkring dem. En annan handling vi kunde se i detta tillvägagångssätt var att todlarna ville använda sig av föremål som de andra lekte med vilket i sin tur förändrade den pågående leken för de andra todlarna.

Klockan är 10.20 och det är ”fri lek” på förskolan. Några barn sitter på en blå matta som är placerad i ett av hörnen inne i det stora rummet. Barnen som sitter på mattan leker med duplo och tillhörande figurer. I rummet finns även andra barn som leker utspritt med olika leksaker. Några barn leker med bilar och andra pärlar på pärlplattor. En pojke (2,5 år) kommer in i rummet och går mot barnen som leker på den blåa mattan. För tillfället finns det inga pedagoger närvarande i rummet.

Pojken (2,5 år) går emot barnen på den blåa mattan. Han står och tittar på de andra barnen och deras lek. Han sträcker sin arm längre och längre fram mot en flicka (2,3 år) som håller en duplobil i sin hand. Flickan drar undan sin arm samtidigt som pojken försöker ta bilen från henne. Han lyckas få loss bilen ur flickans hand. Pojken börjar hoppa runt de andra barnen som sitter på den blåa mattan. Olika ljud kommer ur pojken mun. Flickan ställer sig upp gråtandes.

Klockan är 10.46 samma dag som ovanstående observation. Det är fortfarande ”fri lek”. Vi har förflyttat oss till en litet rum som kallas för grottan. Här inne finns det ett bord med tillhörande bänkar som man kan fälla ner från väggen. Bordet är nedfällt och några barn sitter och spelar ett Bamsespel. På bordet finns tillhörande delar till spelet. Dessa delar är fyra tärningar, några spelplaner och spelbrickor. Barnen kastar tärningarna i tur och ordning och lägger upp så många brickor på spelplattorna som tärningarna visar. In kommer två barn, en pojke och en flicka. Ingen pedagog finns inne i rummet.

Barnen spelar Bamsespelet när en pojke (2,2 år) och en flicka (1,11 år) kommer in i rummet. De två barnen står intill bordet och tittar på när de andra barnen spelar. Pojken ställer sig bakom ett annat barn som spelar. Han tar en tärning som ligger på bordet. Samtidigt tappar ett av barnen de andra tärningarna som i sin tur hamnar på golvet. Flickan som kom in i rummet tillsammans med pojken tar snabbt upp tärningarna och både pojken och flickan håller hårt i dessa tärningar. Barnen som spelade Bamsespelet säger åt pojken och flickan att ge tillbaka tärningarna. Både pojken och flickan håller hårt i dem och vägrar ge tillbaka dem. Barnen som sitter vid bordet blir frustrerade och upprepar att de ska ge tillbaka tärningarna. Pojken och flickan springer ut ur rummet.

10.40 på en onsdagsförmiddag, det är snart lunch för barnen. Den ”fria leken” är snart slut. Det sitter några barn inne i ett rum som kallas samlingsrummet. Det är här inne barnen samlas för att förberedas inför olika aktiviteter eller måltider. I rummet finns en grå madrass som

ligger på golvet. Några böcker i en korg står på madrassen. I rummet finns också en hylla med olika leksaker. Några barn sitter på madrassen och leker med mjuka djur, andra barn läser böcker. Ingen pedagog finns närvarande i rummet.

Barnen sitter på den gråa mattan, några leker, andra läser böcker. En flicka (1,11 år) kommer in i rummet. Sätter sig på mattan intill de andra barnen. Flickan tar en bok som ett barn (2,11 år) läser i och sätter sig i ett hörn i rummet. Barnet som hade boken först säger inte så mycket utan tar upp en ny bok ur korgen. När flickan läst klart boken slänger hon iväg den och tar en annan bok som en pojke (2,8 år) har. Pojken blir arg och försöker rycka åt sig sin bok igen. Flickan springer ut ur rummet med boken i handen.

I dessa tre observationer ser vi ett mönster, de barn som är utanför den pågående leken observerar först vad de andra barnen gör. Vi ser detta t.ex. när barnen ställer sig bakom eller intill barnen som leker. När de har observerat tar de tag i en eller flera föremål som de andra barnen använder i sin lek. När barnen som blir avbrutna i sin lek säger ifrån springer de andra barnen bort från den pågående leken. Tillvägagångssättet som visas i observationerna är att ta en leksak som finns med i den pågående leken för att bli delaktig.

6.2. Kroppskontroll i lek

Här nedan kommer vi att beskriva två observationer med några av de allra yngsta toddlarna i fokus.

Klockan är 14.05. Det är ”fri lek”. Vi befinner oss inne i ett rum som kallas ”Petters stuga”. I detta rum finns det tillgång till dockor och tillhörande föremål. Det finns också utklädningskläder för barnen så att det kan förtydliga sina roller när de leker rollekar. Här inne finns också tillgång till musik, en CD-spelare är placerad i barnens höjd så att de själva kan sätta på och stänga av musik. En röd matta är placerad centralt i rummet. På mattan dansar några barn och i CD-spelaren spelas Bamse.

På den röda mattan dansar några barn, barnen skrattar högt med varandra. Det rör på sina kroppar, hoppar upp och ner och snurrar runt. Två barn (2,7 år och 2,9 år) håller i varandras händer samtidigt som de snurrar. En av de yngsta toddlarna (1,3 år) kommer in. Samtidigt som toddlaren kommer in i rummet startar en ny Bamselåt på CD-spelaren. Alla barnen börjar skrika med ett glädjande ljud. Toddllaren som nyss kommit in i rummet blir sprallig och börjar snurra runt på den röda mattan. Toddllaren är vinglig i sina ben när denne snurrar runt de andra barnen. Dessa vingliga ben skapar en obalans vilket i sin tur gör att denne ramlar in i några barn. Barnen som toddlaren ramlade på höjer sina röster och på ett frustrerande sätt uttrycker sig ”Aj, sluta!”

Klockan 14.35 sitter några barn på den blåa mattan inne i det stora rummet. I detta rum finns det tre bord där barnen har sina måltider. Här inne finns det en bokhylla där barnen kan sitta i en soffa och läsa böcker. En bilbana är uppritad på golvet, barnen har tillgång till pyssel och målning här inne. Vid den blåa mattan hänger en ”smart board” på väggen. Barnen som sitter på den blåa mattan leker med ”smart boarden”. Det har uppe ett ritprogram som de turas om att rita på. En pedagog sitter tillsammans med barnen för att hålla koll så att alla får vara delaktiga.

Det är ett av de yngsta barnens (1,2 år) tur att rita på ”smart boarden”. De andra barnen sitter i en ”klunga” på den blåa mattan. Barnet som ska rita sitter längst bort ifrån tavlan och för att komma fram måste barnet gå igenom de andra barnen som sitter ner. Barnet tappar balansen när denne ska gå över ett av de andra barnens (2,2 år) ben och ramlar. Det andra barnet får ont och börjar gråta. Barnet som ramlade reser sig upp och snubblar igen över ett annat barn (1,8 år) som i sin tur också blir ledsen. Pedagogen hjälper barnet fram till tavlan genom att hålla denne i handen.

I dessa två observationer kan vi dra paralleller där de båda yngsta barnen tar sig fram men ramlar över andra barn vilket gör att dessa barn blir ledsna. Vi valde att döpa detta tillvägagångssätt till kroppskontroll på grund av att toddlarna i observationerna inte riktigt kunde handla på ett sätt utan att andra barn blev ledsna när dessa skulle in i pågående lekar eller aktiviteter. Vi tror att de yngsta toddlarna som precis lärt sig gå har svårare att kontrollera sin kropp än vad de äldre toddlarna har vilket i sin tur kan skapa en frustration hos de större barnen.

6.3. Att hjälpa till i lek

Tillvägagångssättet att hjälpa till har vi sett vid flera tillfällen. Här visar toddlarna och pedagoger upp handlingar som hjälper andra toddlare vid olika aktiviteter.

Klockan är 14.55 och några barn befinner sig ute på gården tillsammans med en pedagog. På gården finns det en sandlåda, en gräsplätt med ett fotbollsmål, ett lekhus och rutschkana. Även några cyklar är utspridda på gården. Ute tillsammans med barnen finns en pedagog.

Några barn leker i sandlådan med hink och spade. En flicka (2,0 år) står en bit bort tillsammans med pedagogen och tittar på när de andra leker. Flickan håller pedagogen i handen. När pedagogen går bort till de andra barnen i sandlådan följer flickan med. Pedagogen tar upp en spade till sig själv och en till flickan. De börjar leka med de andra barnen. En pojke (3,0 år) säger att de ska hjälpa till att bygga ett hus till hans bil vilket pedagogen säger att det kan de göra. Efter en stund går pedagogen bort och flickan sitter kvar.

Klockan är 15.00 och den ”fria leken” är i full gång. Vi är inne i ”Petters stuga” där några barn leker rollekar. Barnen har på sig utklädningskläder, några har klänningar och andra har på sig djurkostymer. Barnen som leker ser mycket fokuserade ut och vi tror inte att de märker att vi sitter intill dem. I rummet finns också en pojke som står och tittar på. Pojken ser ledsen eller bekymrad ut.

Några barn leker en lek, de använder sig av dockor och köksutrustning. Ett barn (2,6 år) bäddar en docksäng som denne sedan lägger en nalle i. En pojke (2,0 år) står bredvid och tittar på de andra barnen när de leker. Pojken har en hängande kroppshållning och huvudet hänger lite. Pojken börjar gråta. De andra barnen kollar upp på pojken men fortsätter att leka. En flicka (3,0 år) kommer nu in i rummet. Hon tar upp en kastrull och ett äpple som ligger på golvet. Hon ger dessa till pojken som gråter. Hon säger ”laga soppa”. Flickan går fram till en spis som står intill väggen där de andra barnen är. Pojken och flickan börjar använda sig av material som finns tillgängligt i rummet. Några av de andra barnen kommer fram och låtsas smaka på maten. Alla leker tillsammans. Nu lämnar flickan rummet.

Klockan är 16.10 och några barn har gått hem för dagen. De få barn som är kvar på förskolan sitter vid ett av borden inne i det stora rummet. Här brukar de äta sina måltider. Två barn målar teckningar, ett barn pärlar halsband och ett annat barn gör pärlplatta. En bit bort finns också en pedagog som skriver på sin dator.

En flicka (1,10 år) som pysslar med en pärlplatta försöker få fast en rosa pärla på plattan. Den fastnar inte vilket flickan märker när hon tar i pärlan, den ramlar av. Flickan vänder pärlan och försöker sätta fast den på andra sidan. Det funkar fortfarande inte. Flickan studerar pärlan noga och försöker igen och den fastnar fortfarande inte. Flickan blir mer och mer frustrerad när hon gång på gång försöker få denna pärla att fastna. Hon blir ledsen. En annan flicka (2,9 år) som målar bredvid henne säger att pärlan är till en annan platta som har större ”piggar”, hon visar upp den andra plattan och sätter den rosa pärlan på den nya plattan. Vidare tar hon upp en annan pärla som också den är rosa och ger den till flickan som gråter. Den gråtande flickan sätter fast denna pärla på sin platta och den sitter fast.

Händelser där empatin från andra toddlare ligger i fokus har vi fått tagit del av vid olika tillfällen. Här ovanför beskriver vi tre observationer där toddlare och en pedagog hjälper andra toddlare. Dessa hjälpare visade upp ett empatiskt handlande när de andra barnen uttrycker sig bekymrande eller som i den första observationen där flickan bara står bredvid. Observationerna slutar på liknande sätt, leken fortsätter när de får hjälp av någon annan. Tillvägagångssättet att hjälpa andra in i en pågående lek som vi ser i dessa observationer visar det sociala samspelet mellan barn i leksituationer.

6.4. Makt i lek

I denna observation ser vi ett tillvägagångssätt som vi tror handlar om makt och hur makten används för att komma in i en pågående lek. I nedanstående observation kommer vi att belysa händelser som utspelar sig under två dagar.

Det är morgon och alla barnen befinner sig i det stora rummet. Som vi nämnt tidigare finns det en blå matta, tre bord som är placerade i rummet där de serveras mat vid måltiderna, en hylla där det finns tillgång till pyssel, en bilbana som är uppritad på golvet och en bokhylla där barnen kan sitta och läsa böcker.

Två pojkar (3,9 år och 4,5 år) leker tillsammans på golvet med bilar. De använder sig av bilbanan som är uppritad på golvet. Pojkarna parkerar sina bilar vid olika stationer som också är uppritad på golvet vid bilbanan. Sedan kör de vidare med sina bilar fram och tillbaka på vägarna. Två andra pojkar (2,10 år och 3,5år) kommer i snabb fart emot dem, dessa pojkar är högljudda, skriker med ett högt ljud som låter ungefär ”woooooaaa”. När pojkarna kommit fram till de andra som leker med bilarna börjar de kasta bort deras bilar och börjar rulla sig på golvet samtidigt som de använder sig av det höga ljudet. Pojkarna som lekte med bilarna blir arga på dem, samtidigt kommer en pedagog dit för att hjälpa till och prata med pojkarna. Pojkarna som lekte med bilarna kan fortsätta sin lek igen. Efter en stund är pojkarna där igen och tar de andra barnens leksaker. Pedagogen kommer tillbaka.

Det är nu eftermiddag samma dag. Den ena pojken som i ovanstående observation var med och kastade bort de andras bilar har gått hem. Den andra pojken är kvar. Klockan är 15.25 och det är ”fri lek”. Barnen är ute och leker. Vädret är fint, några små moln finns på himlen. På gården finns trähus som är placerat centralt på gården. Huset har en rutschkana som barnen kan åka på när de kommit in i huset. Trähuset är uppbyggt på några pelare vilket gör att man kan sitta under det. På gården finns också en sandlåda där gungor finns tillgängliga, det står också ett bord i sandlådan. Ett garage finns också där allt material som kan användas ute finns till för barnen. En gräsmatta finns tillgänglig där ett fotbollsmål står. Några barn är och leker vid trähuset, några cyklar på trehjulingar och några leker i sandlådan. Den andra pojken som var med och tog bilar för två andra pojkar när de lekte med bilarna tidigare samma dag leker tillsammans med några barn i sandlådan.

Vi sitter intill sandlådan där några barn leker med sandleksaker. Det bakar kakor och tårter som det läggs upp på bordet som står intill dem. Leken är lugn och barnen berättar för varandra vad det är de bakar. En pojke (2,10 år) säger åt en flicka (2,6 år) att laga en kaka med godis på och ger flickan några stenar. Flickan gör en kaka till pojken och pojken låtsas att äta den. Barnen skrattar tillsammans. Leken fortsätter en lång stund.

Det är nu nästa morgon och barnen befinner sig i det stora rummet. Några barn sitter på den blåa mattan och leker med duplo. Ett barn sitter i soffan och läser en bok. Två pedagoger förbereder frukost. Ovanstående pojkar som kastade bort två andra pojkars bilar är nu tillsammans igen.

Några barn sitter och leker med duplo, de bygger hus till deras duplofigurer. De två pojkarna (2,10 år och 3,5 år) springer fram till dem och är högljudda i sina röster. Pojkarna använder

ljudet ”wooooo” när de sparkar bort huset som barnen hade byggt upp. Pojkarna skrattar och springer iväg. Barnen som lekte på mattan började gråta. En pedagog kommer dit för att reda ut konflikten.

Vi drar en slutsats att i flera liknande händelser handlar tillvägagångssättet om makt. När båda pojkarna var tillsammans kunde vi i observationerna se hur dessa pojkars handlande innebar att de andra barnen fick sin lek förändrad när de kastade och sparkade bort deras leksaker. Vi fick känslan av att pojkarna triggas upp varandra eftersom den ena pojken handlade på ett annat sätt när den andra pojken inte var närvarande. Maktstrategier kan ge olika konsekvenser och olika tillvägagångssätt tillämpas. I dessa observationer känner vi att maktstrategierna har en negativ innebörd då den gjorde andra ledsna. Men det är inte alltid som makt har en negativ innebörd, makt kan hjälpa andra barn att ta för sig eller komma igång med olika handlingar vid olika situationer. T.ex. om ett barn inte vågar vara med i en lek så kan någon med makt hjälpa denna in i leken.

7. Diskussion

I vår studie kunde vi se exempel på tillvägagångssätt som toddlare tillämpade för att ta sig in i leken. Vi kommer i detta avsnitt redovisa resultatet av de olika tillvägagångssätten vi fått fram när vi observerade toddlarna.

7.1. Resultatdiskussion

Vi har delat in resultatdiskussionen i det rubriker som användes under resultat avsnittet för att förtydliga de olika observationerna. Vi kommer att diskutera följande, Delaktighet/inkludering i lek, kroppskontroll i lek, att hjälpa till i lek och makt i lek.

7.1.1. Delaktighet/inkludering i lek

Röthle (2006, s. 126) framhäver att när barn leker kan leken skapa konflikter, dessa konflikter handlar ofta om att använda samma leksaker som andra barn. En leksak som ett barn leker med blir extra lockande för någon annan. Leksaken tar till sig en dragningskraft som utomstående barn vill åt då de ser lekmöjligheter till just denna leksak. Leksaken som används är dynamisk och ligger inte livlös på en hylla vilket stärker barnets lust till att leka med den. I våra observationer kunde vi se att barnen som ville ta sig in i den pågående leken observerade de andra barnens lek och deras leksaker som användes för att sedan ta sig in i leken genom att ta leksakerna från de andra barnen.

Johansson (2001, s. 58) talar om normer, en norm inom leken är att den som leker med en leksak anser att normen om att ingen får ta en leksak som någon annan använder är självklar vilket inte alltid instämmer hos barnet som vill ha leksaken. Barnen tolkar normen på olika sätt. I våra observationer kanske barnen tänkte att leksakerna på förskolan har alla barn rätt till och på så sätt tog de leksakerna. Barnen som tog leksakerna trodde kanske att de blev delaktiga i leken men istället förändrades leken för de andra barnen.

När konflikter uppstår på ett aggressivt sätt försöker vuxna ofta stoppa detta (Röthle, 2006, s. 127). I vår observation var inte pedagogerna närvarande när händelserna utspelade sig. Om det hade funnits pedagoger närvarande hade kanske inte dessa händelser uppstått.

7.1.2. Kroppskontroll i lek

Av egna erfarenheter vet vi att det inte alltid är lätt att fokusera på flera saker samtidigt. Att vara liten och mitt i sin utveckling anser vi kan komplicera sättet att fokusera på flera saker. Vi kan därför få en förståelse för hur svårt det kan vara för barn som precis har lärt sig att hantera sin egen kropp och sitt sätt att ta sig fram. Rumsuppfattningen kan då bli svår att kontrollera.

I en av observationerna kunde vi se hur en toddlare tog sig in i leken genom att hoppa runt till musiken för att sedan ramla in i de andra barnen. Tillvägagångssättet i denna handling är att ta sig in i leken genom att använda sin kropp och på grund av att toddlaren inte har utvecklat sin kropps- och rumsuppfattning blir det ett klumpigt tillvägagångssätt. I båda observationerna kunde vi se hur de andra barnen blev frustrerade över toddlarens tillvägagångssätt. Johansson (2001, s. 137) belyser individernas handlingar som fria för att kommunicera och uttrycka sig. Grunden för handlandet är den egna kroppen. Vidare menar Johansson att andra barns tolkningar är aktiva, deras uppfattningar om vad andra gör skapar kontroll och personliga val. Det kan vara så att barnen som blev frustrerade i observationerna tolkade toddlarnas

tillvägagångssätt som förstörande men för toddlarna tror vi det handlade om att de inte hade förmågan att kontrollera sin kropp.

I den första observationen var musiken i fokus och toddlarens tillvägagångssätt in i leken påverkade hans handling när musiken spelades. På grund av att toddlaren precis lärt sig gå och försökte hantera sin kropp tror vi därför att toddlaren inte hade full kontroll på kroppen. Lökken (2008, s. 62) beskriver att barnens sociala samspel och deras kroppsliga samspel är likvärdiga när musiken uppmärksammar barnen.

7.1.3. Att hjälpa till i lek

Johansson (2001, s. 94, 96, 99) beskriver att barn har ett förhållningssätt till yngre barn som innefattar omsorg. De äldre toddlarna visar ett beteende för de yngre toddlarna där de hjälper, uppmuntrar och förmanar de yngre toddlarna. Deras vilja att ta ansvar över de små är betydande. Att hjälpa varandra vid olika situationer är ett nöje för barnen. De äldre toddlarna hjälper till då de känner att de små toddlarna inte har förmågan att klara av situationen själva. Vi tror att de hjälpande toddlarna kände ett ansvar till att ta hand om de mindre toddlarna och därför hjälpte de dem in i leken. De äldre toddlarna blir de yngres förebilder. Med omsorg menas att göra väl, vid olika handlingar vara lyhörd, hjälpa, stödja eller uppmuntra andras behov (2001, s. 93).

I en av observationerna kunde vi se hur en toddlare behövde hjälp av en pedagog att ta sig in i den pågående leken. Vi anser att tillvägagångssättet är att ta hjälp av andra för att komma in i leksituationer. För att utveckla sin förmåga att själv välja att påbörja aktiviteter behöver barn till en början stöd från pedagoger. Pedagogerna kan hjälpa till med detta genom att sätta ord på det som sker (Öhman, 2003, s. 82). För att barn ska kunna ta för sig i leken är det en förutsättning att de ska känna trygghet. Barnen kan lockas och inspireras i leken när de vuxna ger fysisk och psykisk närhet. Innan barn börjar leka är det vanligt att de tar fysisk kontakt med den vuxne, men detta kan även ske under lekens gång för att fylla på med trygghet (Röthle, 2006, s. 124). Vi tror att barnet använde sig av detta tillvägagångssätt för att den hade behov av närhet till en vuxen för att känna en trygghet till att leka.

7.1.4. Makt i lek

I våra observationer har vi sett liknande tillvägagångssätt där vi tror att olika maktstrategier påverkar barnens lek. I en av observationerna kunde vi se hur en toddlare betedde sig på ett sätt när en annan toddlare var närvarande. Den tog efter den andres handlingar och beteende. Vid ett annat tillfälle betedde den sig på ett annat sätt och då i situationer när den lekte med andra barn. Johansson (2001, s. 129, 131) framhäver att barn kan se andra barn som lekobjekt. Gränser testas genom att handla med andra barn. De utmanar barnen att tillämpa handlingar och samtidigt uppleva det som lek.

Johansson (2001, s. 77, 126, 128) belyser att barn kan hindra pågående lekar för att utmana deras egna gränser och för att få reaktioner från de andra barnen. Ibland kan fysiskt våld användas för att påverka de andra barnen. Det behöver inte handla om att barnen som utger fysiskt våld skapar detta för att de har agg mot barnen i fråga utan de ser en tillfällighet att skapa reaktion. Barnen värderar makt högt, på så sätt får de inflytande på de andra barnen. I relation till andra utvecklas osynliga avtal om vad som gäller och inte. Makt är att skapa gemenskap men även att begränsa andra.

Vickerius och Sandberg (2006, s. 208) framhäver att barn går in i leken och testar olika roller. De utvecklar och byter tankar språk och känslor tillsammans i leken. Även tillåtelse att testa

sina funderingar och föreställningar ensam eller integrerat med varandra är en viktig del i leken. Genom att kommunicera i leken lär sig barnen att skapa nya färdigheter och utveckla sig med hjälp av varandra. I vår observation kunde vi se en pojke leka på olika sätt med barnen på förskolan. När han var tillsammans med en annan pojke lekte de på ett sätt som gjorde andra barn upprörda men när pojken lekte med andra barn skedde det på ett mer lekfullt sätt. Detta kanske kan bero på att pojken försökte ta olika roller när han lekte med olika barn.

7.1.5. Teori kopplad till resultat

När denna studie genomfördes utgick vi från en utvecklingspsykologisk och sociokulturell teori. Direkt och indirekt samspel med andra är ett utgångsantagande som människor inom ramen för praktiska och kulturella sammanhang handlar i utveckling och lärande i ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2000, s. 104). Under våra observationer har vi kunnat se hur den sociala leken påverkar barnens handlingar. Jensen (2013, ss. 88-89) framhäver att den sociala leken utgår ifrån att barnen uppmärksammar sina sociala och emotionella lekkamrater. Den sociala leken handlar även om att uppmärksamma handlingar som är aggressiva och impulsiva. Social kompetens utvecklas genom en social lek. Med den sociala kompetensen förstår barnen hur de ska agera i olika situationer. Pramling Samulesson och Asplund Carlsson (2003, ss. 45-46, 197, 205-206) menar att leken skapar samspel mellan barnen. Lärandet utvecklas tillsammans med varandra samt genom att de lär varandra. Delaktighet, rättigheter och inflytande är tankar som leken utvecklar hos barnen. Genom att låta barnen ha inflytande i verksamheten och ta tillvara på deras intressen skapas motivation till fortsatt lärande. Ibland måste barn få vara koncentrerade på en lek, men det är vanligt att andra barn kommer in och bryter denna koncentration hos barnen för att de ska bli uppmärksammade på något annat. Att leken ändras kunde vi se under våra observationer. Leken ändrades beroende på vilket handlande barnen använde sig av för att ta sig in i leken. Att även använda sig av kommunikation i leken var något som hade en stor betydande roll i hur leken utvecklades.

7.2. Metoddiskussion

Vi valde att göra en kvalitativ studie för att vi ville studera toddlarnas tillvägagångssätt in i leken. Vi kände att observation var den metoden som passade bäst in på det vi ville undersöka. Vi hade även kunnat använda oss av intervju och då intervjua pedagogerna om deras påverkan på barnens tillvägagångssätt in i leken men eftersom det var toddlarna vi ville fokusera på så kände vi att det inte skulle passa in på det som var vårt syfte med undersökningen. Vi valde att använda oss av löpande protokoll när vi observerade då det blir mer tydligt vad det är som händer under tiden som observationen sker.

Vi valde att tillsammans observera det vi såg då vi tyckte att vi kunde se saker som skedde med olika ”ögon” och på så sätt få en bättre förståelse för vad det var som skedde. Lökken och Söbstad (1995, s. 64) menar att observatören är en åskådare som kontinuerligt skriver ner vad som sker i omgivningen. Med löpande protokoll kunde vi se tillvägagångssätten som uppstod i leken. Att även få ett tillförlitligt resultat blir lättare om det finns fler som observerar samma sak. Vi observerade även ihop för att vi ville fungera som ett arbetslag när vi genomförde studien eftersom vår kommande yrkesroll handlar om att kunna samarbeta i arbetslaget för att få en så bra verksamhet som möjligt.

Vi fick och ville inte filma observationerna eftersom vi ansåg att det skulle bli mer att arbeta med och därför ansåg vi att tiden som var avsatt för studien inte skulle räcka till. Nu i efterhand kan vi fundera över hur denna studie sett ut om vi hade fått filma observationerna eftersom det är enklare att kunna gå tillbaka och se vad som hände än att endast tolka

observationen utifrån de löpande protokollen. Vi hade även fått ett mer tillförlitligt och giltigt resultat om vi hade filmat observationerna.

7.3. Didaktiska konsekvenser

Vi anser att det är lärorikt att i verksamheten göra observationer där barns samspel in i lek observeras eftersom det på så sätt går att få en bild på hur barnen betar sig mot varandra. Genom att fler personer observerar samma händelse ökar möjligheten till att föra pedagogiska samtal kring det som nyss observerats då någon såg händelsen på ett sätt och någon annan på ett annat sätt.

Under våra observationer fick vi en inblick i hur många olika tillvägagångssätt det finns i toddlarnas samspel med andra barn. Vi anser det är viktigt att som pedagog vara medveten om barnens olika förutsättningar för att förstå varför barn handlar på ett visst sätt. Ibland kan det vara bra att barnen får samspela för sig själva utan att pedagogerna lägger sig i, det skapar då ett eget lärande och tänkande hos barnet.

Vi har fått en bredare syn på hur viktig leken är för de yngre barnen. Det är viktigt att ge samma förutsättningar som att till exempel arbeta med språkutveckling även hos de minsta barnen och inte tänka att de mindre barnen inte klarar av att göra samma saker som de äldre. Att anpassa lärandet efter barnens utveckling är viktigt och det går att göra det på olika sätt genom att lägga lärandet på olika nivåer. Det är viktigt som vuxen att låta barnen ta sig in i leken själva utan att hjälpa dem in i den om det inte behövs.

7.4. Förslag till fortsatt forskning

Det finns bra forskning kring vårt område men vi anser att det borde finnas ett större intresse kring toddlarna eftersom deras sätt att vara inte är på samma nivå som de äldre barnen vilket gör att dessa barn kan bli åtsidosatta då många verkar fokusera på de äldre barnen i olika forskningssammanhang. Det mindre barnen förknippas mer som omvårdnadsobjekt. Vi hoppas med vår studie att fler får upp ögonen för toddlarna då det är i den åldern som grunden för ett livslångt lärande skapas hos barnen.

Det går att utveckla denna studie och göra den bredare på en högre nivå genom att fördjupa sig mer i samspelet och inträdet in i leken. Att studera pedagogers eventuella påverkan för barnen in i leken är även det något som skulle kunna fokuseras på i studien.

8. Tack

Vi vill tacka pedagogerna samt vårdnadshavarna på respektive förskola för att vi har haft möjligheten att observera barnen och deras sätt att ta sig in i leken. Vi vill också tacka de inblandade lärarna på Högskolan i Borås för ert engagemang och stöd under utbildningens gång. Ett särskilt stort tack till vår handledare för hjälp och stöttning under examensarbetets utveckling. Utan er alla hade inte denna studie varit möjlig att genomföra. Tack!

9. Referenslista

- Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Studentlitteratur. Lund
- Bjørndal, Cato R. P. (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Byström, Jan (2003). *Grundkurs i statistik*. Stockholm: Natur och Kultur
- Engdahl, Ingrid (2011). *Toddlers as social actors in the Swedish preschool*. Stockholm: Departments of Child and Youth Studies, Stockholm University
- Engdahl, Ingrid (2011). Toddler Interaction during Play in the Swedish Preschool. *Early Child Development and Care*, vol. 181, no. 10, pp. 1421-1439.
- Folkman, Marie-Louise & Svedin, Eva (2003). *Barn som inte leker: från ensamhet till social lek i förskolan*. 1. Uppl. Stockholm: Runa
- Haugen, Synnøve (2006). Förskolan - en arena för små barns upplevelse av kompetens och glädje över livet. I: Løkken, Gunvor, Haugen, Synnøve & Røthle, Monika (red.). *Småbarnspedagogik: fenomenologiska och estetiska förhållningssätt*. 1. uppl. Stockholm: Liber ss. 43-63
- Hermerén, Göran (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Howes, C (1989). 'Social Pretend Play in Toddlers: Parallels with Social Play and with Solitary Pretend', *Child Development*, 60, 1, pp. 77-84
- Jensen, Mikael (2013). *Lekteorier*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Johansson, Eva (2009). Barns samspel. I: Sheridan, Sonja, Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (red.). *Barns tidiga lärande: en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis ss. 185-212
- Kihlström, Sonja (2007). Uppsatsen - examensarbetet. I: Dimenäs, Jörgen (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber. ss. 226-242
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2003). *I lekens värld*. Liber AB: Stockholm.
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2009). Vad lär barn när det leker? I: Jensen, Mikael & Harvard, Åsa (red.). *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur. ss. 75-92
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Läraryrket (2006). *Lekens roll i förskola och förskoleklass*. Stockholm: Läraryrket förlag
- Lökken, Gunvor & Söbstad, Frode (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lökken, Gunvor (2008). *Toddlarkultur: om ett-och tvååringars sociala umgänge i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Michélsen, Elin (2005). *Samspel på småbarnsavdelningar*. Stockholm: Liber AB.
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans - kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Röthle, Monika (2006). Mötet med de lekande barnen. I: Lökken, Gunvor, Haugen, Synnøve & Röthle, Monika (red.). *Småbarnspedagogik: fenomenologiska och estetiska förhållningssätt*. 1. uppl. Stockholm: Liber ss.114-132
- Sheridan, Sonja, Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (2010). *Förskolan: arena för barns lärande*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. 2., rev. Hässelby: Runa
- Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Starrin, Bengt & Renck, Barbro (1996) Den kvalitativa intervjun. I: Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber.
- Vickerius, Maria & Sandberg, Anette (2006). "The significance of Play and the Environment around Play", *Early Child Development and Care*, Vol. 176, no. 2, pp. 207-217
- Öhman, Margareta (2003). *Empati genom lek och språk*. 2., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

10. Bilagor

Bilaga 1 – Missivbrev till vårdnadshavare

Hej!

Vi är två lärarstudenter från Göteborg som heter Emelie och Towe. Vi studerar till förskollärare på Högskolan i Borås. Nu läser vi vår sista termin och ska därför skriva ett examensarbete. Vi kommer under våren 2014 att komma ut till ditt barns förskola för att observera leken.

Vårt syfte med undersökningen är att ta reda på småbarns sätt att ta sig in i lek.

Vårt arbete kommer att skrivas så att de som läser undersökningen inte kan identifiera ditt barn, förskolans namn samt vilken ort förskolan ligger i. Vi utgår från vetenskapsrådets forskningsetiska principer (www.vr.se). Namnen i undersökningen kommer vara fiktiva vilket menas att de är påhittade namn.

För att kunna genomföra vårt arbete måste vi ha vårdnadshavarnas medgivande för att få observera ert barn.

Med denna information medföljer en blankett där ni fyller i ert godkännande och lämnar in till personalen på avdelningen så snart som möjligt. Lämnar ni inte in blanketten förutsätter vi att ni inte godkänner observationen av ert barn.

Vi vill tacka på förhand för er hjälp och ert samarbete med oss under denna vår. Har ni några frågor så är det bara att kontakta oss på;

Emelie Hermansson – s10****@student.hb.se

Towe Andersson – s11****@student.hb.se

Med vänliga hälsningar Emelie och Towe

Klipp här

Jag godkänner att mitt barn får vara med att observeras för studiens ändamål

Jag godkänner INTE att mitt barn får vara med att observeras för studiens ändamål

Barnets namn:

Vårdnadshavarens namn:

.....
Underskrift/datum

Bilaga 2 – Missivbrev till pedagoger

Vi heter Emelie Hermansson och Towe Andersson och vi läser till förskollärare vid Högskolan i Borås. Nu läser vi vår sista termin vilket innebär att vi ska skriva vårt examensarbete på 15 högskolepoäng. Vi vill med detta brev informera er om vårt syfte med undersökningen.

Vårt syfte är att observera toddlarnas (1-3år) tillvägagångssätt in i leken. Vi kommer under våren 2014 besöka er förskola för att observera detta.

Vårt arbete kommer att skrivas så att de som läser undersökningen inte kan identifiera barnen, förskolans namn samt vilken ort förskolan ligger i. Vi utgår från vetenskapsrådets forskningsetiska principer (www.vr.se).

Vi kommer informera vårdnadshavarna genom att skicka ut information och medgivandeblankett där de får fylla i om de godkänner observation av sitt barn.

Det färdigställda och godkända examensarbetet kommer att vara en offentlig handling som därför kommer kunna läsas av allmänheten.

Vi ser fram emot ert samarbete under våren 2014.
Har ni frågor eller funderingar så kontakta oss på mail;

Emelie Hermansson - s10****@student.hb.se

Towe Andersson - s11****@student.hb.se

Med vänliga hälsningar Emelie och Towe